

Poloha a základní geografická charakteristika území České republiky

Česká republika leží v mírném pásu severní polokoule, což vytváří klimaticky příznivé podmínky pro život. Typické je střídání čtyř ročních období a převládající vliv oceánského klimatu. Poloha v rámci evropského kontinentu je charakterizována jako ve středu Evropy, což se mimo jiné odrazilo ve vzájemném prolínání kulturních vlivů. Již méně výhodná je poloha vzhledem ke světovému oceánu. ČR nemá přístup k moři a patří tak mezi vnitrozemské státy.

Koncentrický tvar Čech je vymezen českou kotlinou a jejím horským lemem vytvářející téměř dokonalý hydrografický celek povodí Labe. Polohově v ní dominuje Praha, která více než tisíc let ovlivňovala společenský, hospodářský a kulturní vývoj českého národa a státu. Území Moravy má přechodný a zároveň průchodný charakter v prostoru moravských úvalů, jejichž osy tvoří významné evropské vodní toky. Ve střední a jižní části řeka Morava a v severní části Odry. Východ státního území vyplňují Západní Karpaty, které jsou ve srovnání s Českou vysočinou mladší jednotkou reliéfu. Horské celky na moravsko-slovenském pomezí tvoří soustava příkrovů tvořená flyšovými souvrstvími.

Tvar státního území je relativně pravidelný s charakteristickým protažením ve směru rovnoběžky. Vzdálenost mezi nejsevernějším a nejj jižnějším bodem činí 278 km (maximální délka ve směru poledníku je 276 km) a mezi nejzápadnějším a nejvýchodnějším bodem je 493 km (maximální délka ve směru rovnoběžky je 452 km). Území je položeno podél 50. rovnoběžky, na které leží mimo Prahy například Winnipeg, Vancouver nebo Charkov (Charkiv). Díky protáhlému tvaru zaujímá území státu šířku necelých šesti stupňů zeměpisné délky. Významným poledníkem je 15. stupeň východní zeměpisné délky, který je určující pro čas časového pásma, ve kterém platí středoevropský čas. Na patnáctém poledníku leží například Jindřichův Hradec, Pacov, Mnichovo Hradiště nebo Český Dub.

Parlamentní republika

Česká republika je státním zřízením **parlamentní republikou**. **Zákonodárná moc** přináleží **Parlamentu**, který je tvořen dvěma komorami, a to Poslaneckou sněmovnou a Senátem. Poslaneckou sněmovnu tvoří 200 poslanců, kteří jsou voleni na dobu 4 let. Senát má 81 senátorů, kteří jsou voleni na dobu šesti let a každé dva roky se volí třetina senátorů. Do Parlamentu ČR může být zvolen každý občan ČR, který má právo volit a splňuje danou věkovou hranici, která je u Poslanecké sněmovny stanovena na dosažení věku 21 let a do Senátu na dosažení věku 40 let.

Hlavou státu je prezident republiky, kterého volí Parlament na společné schůzi obou komor. Současným prezidentem ČR je Miloš Zeman, který byl zvolen prezidentem 8. března 2013. Je v pořadí 10. prezidentem od vzniku Československa a v pořadí třetím samostatně České republiky. Sídlem prezidenta je Pražský hrad.

Vrcholným orgánem **výkonné moci** je **vláda**, která se skládá z předsedy vlády, místopředsedů vlády a ministrů.

Soudní moc (judikativu či justici) vykonávají jménem republiky nezávislé **soudy**. Ústavní soud se sídlem v Brně (v budově Zemské sněmovny) je soudním orgánem ochrany ústavnosti. Jeho základním posláním je garantovat ústavnost právního řádu a poskytovat ochranu základním právům fyzických a právnických osob na základě Ústavy České republiky.

Klasickou soustavu státních orgánů vykonávajících soudní moc tvoří obecné soudy a v české republice je tato soustava čtyřčlanková: nejvyšší soudy (Nejvyšší soud a Nejvyšší správní soud), vrchní soudy, krajské soudy a krajské soudy.

Kontrolu hospodaření se státním majetkem a plnění státního rozpočtu vykonává nezávislý kontrolní orgán: Nejvyšší kontrolní úřad. Ústřední bankou státu, jejímž hlavním cílem je cenová stabilita je Česká národní banka.

Historie utváření státní hranice

Průběh hranice českého státu je do značné míry ovlivněn fyzicko a historicko-geografickými podmínkami. Až na výjimky jsou zemské hranice staré 900 – 1 000 let a patří k nejstarším a nejtrvalejším v Evropě i ve světě. Současný průběh státní hranice, jejich přesné vymezení, bylo po první světové válce stanoveno mírovými smlouvami.

Průběh státní hranice je členitý, odráží pestrost reliéfu a promítá se i do délky hranic, která dosahuje 2 290 km. Nejdelší hranice je s Německem (810,3 km, 35% celkové délky státní hranice), následně s Polskem (761,8 km), Rakouskem (466,3 km) a nejkratší se Slovenskem (251,8 km). V převážné většině je průběh státní hranice přirozený a hraniční linie probíhá po horských hřebetcích (např. Šumavy, Krkonoš, Orlických hor nebo Bílých Karpat) nebo jsou přirozenou hranicí koryta vodních toků. Řekou, která tvoří v části svého toku státní hranici je například Morava, Olše, Dyje nebo Opava.

Počátkem právní kontinuity (mezinárodního uznání) českého státu je **rok 1918**

28. října 1918 Praha: vyhlášení samostatného státu,

30. října 1918 Martinská deklarace

Právně stvrzené vymezení státních hranic po skončení 1. světové války proběhlo na **Mírové konferenci v Paříži**

- mírová konference pořádaná vítězi 1. světové války, na které se projednávaly mírové smlouvy mezi státy Dohody, jejich spojenci a poraženými centrálními mocnostmi (Německo, Rakousko, Maďarsko, Bulharsko, Osmanská říše)
- na řízení konference a vyjednávání měly největší vliv státy, které měly největší podíl na konečném vítězství – jsou označovány jako tzv. „Velká pětka“ (Spojené království, Francie, Itálie, USA a Japonsko)
- konference byla zahájena 18. ledna 1919 a trvala až do 21. ledna 1920
- účastnili se jí představitelé celkem 32 států
- na základě mírového programu byly s jednotlivými poraženými státy uzavřeny Pařížské předměstské smlouvy (pojmenované podle pařížských předměstí, kde byly podepsány)
- hranice na základě **mírových smluv** určovaly **delimitační komise** (7 členů: 5 členů vítězné mocnosti + 1 + 1)
- V textu mírových smluv lze mj. nalézt: uznání historických hranic českých zemí s mírnými úpravami, vymezení hranic pro připojené Slovensko, vymezení hranic pro připojenou Podkarpatskou Rus, návrh řešení hraničních otázek s Polskem, zmezinárodnění Labe (od Mělníka), Vltavy (od Prahy), Odry (od ústí Opavy) + pronájem doků v Hamburku a Štětíně na 99 let ⇒ volný přístup k Severnímu a Baltskému moři)

Pro Československo a středoevropský prostor byly nejdůležitější 3 mírové smlouvy mezi vítěznými mocnostmi, spojenými i přidruženými **x** poraženými:

- **Versailleská smlouva:** uznává samostatnost Československa a vymezuje hranice s **Německem**
- **Saint-Germainská smlouva:** uznává samostatnost Československa a vymezuje hranice s **Rakouskem**
- **Trianonská smlouva:** uznává samostatnost Československa a vymezuje hranice s **Maďarskem**

Versailleská mírová smlouva

- uzavřena v roce 1919: podepsána **28. června 1919** a ratifikována Společností národů 10. ledna 1920
- smlouva požadovala, aby Německo přijalo plnou odpovědnost za vypuknutí 1. světové války a aby zaplatilo válečné reparace Státům Dohody
- Německo podepsáním smlouvy ztratilo část svého území a všechny své kolonie (v Africe a Tichomoří)
- smlouva definovala poválečné hranice evropských států
- text smlouvy je dodnes jako **zákon č. 217/1921 Sb.** součástí právního řádu České republiky

Saint-Germainská smlouva

- cílem bylo formálně ukončit válečný stav + právně zakotvit rozpuštění rakouské části dřívějšího Rakousko-Uherska + stanovit podmínky vzniku nového rakouského státu
- smlouva byla podepsána **10. září 1919** (v zámku v Sain-Germain-en-Laye)

Trianonská smlouva

- smlouva byla podepsána **4. června 1920** (v paláci Velký Trianon v zámku Versailles)
- smlouva stanovila hranice Maďarska jako nástupce Uherska po skončení první světové válce
- Maďarsko uznalo úplnou nezávislost Československa včetně Podkarpatské Rusi, zavázalo se uhradit Československu válečné reparace a vzdalo se dalších územních nároků
- Československo se zřeklo výstavby vojenských objektů na pravém břehu Dunaje (na území dnešní části Bratislavy - Petržalka)
- smlouva byla spojena s velkými územními ztrátami předválečného Uherska, kdy Uhersko ztratilo téměř $\frac{3}{4}$ území (71,5 %), které bylo rozděleno mezi státy sousedící s tehdejšíma Maďarským královstvím: Československo – Podkarpatská Rus; Rumunsko – Sedmihradsko, Banát; Království Srbů, Chorvatů a Slovinců – Království chorvatsko-slavonské, Vojvodina, Banát; Rakousko – Burgenland.

Mírová konference v Paříži znamenala po území Československa celkem **6 úprav** historické hranice (3 ve prospěch a 3 v neprospěch Československa)

Hranice s Rakouskem (Saint-Germainská smlouva) - k ČSR připojeno:

VALTICKO: do roku 1919 patřilo Rakousku, 5 obcí + Valtice (112 km², 11 tis. obyvatel)

VITORAZSKO: horní povodí Lužnice, 10 obcí + České Velenice (104 km², 11 tis. obyvatel)

Hranice s Německem (Versailleská smlouva): - k ČSR připojeno:

HLUČÍNSKO (část Ratibořska – Horní Slezsko, v minulosti součást české koruny, vévodství opavské, k Prusku připojeno v r. 1742): 38 obcí mezi Odrou a Opavou, celkem 316 km², 50 tis. obyvatel

Hranice s Německem (Versailleská smlouva): - ČSR odmítnuto:

LUŽICE (území na sever od Lužických hor a na východ od středního Labe), za 30-leté války odstoupeno Sasku, po Vídeňském kongresu (1815) k Prusku, středisko Budyšin (Bautzen)

KLADSKO (území církevně spadalo do pražské arcidiecéze, 1742 připojeno k Prusku), po první světové válce připadlo Německu, po druhé světové válce Polsku)

Hranice s Polskem (Versailleská smlouva) - dva názory na úpravu hranice:

- ČSR hájilo princip hranice historické x Polsko hranici národnostní (Těšínsko, Orava i Spiš)
- rozhodnutí o plebiscitu v Horní Slezsku

TĚŠÍNSKO: v r. 1920 připojeno k české koruně

- sčítání 1910: 55 % Poláků, 27 % Čechů, 18 % Němců

- drobné incidenty ⇒ plebiscit odvolán

- červenec 1920 Těšínsko velvyslaneckou konferencí ve Spa (Belgie) rozděleno:

- k ČSR připojeno ostravsko-karvinská uhelná pánev + železniční trať Bohumín-Těšín-Jablunkov

- město Těšín rozděleno řekou Olší: Český Těšín a Cieszyn

- výsledek: ČSR: 1269 km² (55,6 %) a 285 tis. obyvatel

- Polsko: 1013 km² a 150 tis. obyvatel

ORAVA a SPIŠ: územní zisk Polska (kompenzace za Těšínsko)

Orava: 14 (12 obcí), 389 km², 16 tis. obyvatel (obce: (Bukovina-Podsklie, Harkabúz, Hladovka*, Chyžné, Jablonka, Oravka, Pekelník, Podvlk, Sárníe, Suchá Hora*, Velká a Malá Lipnica, Vyšná a Nižná Zubrica).

Spiš: 13 obcí, 195 km², 9 tis. obyvatel (Čierna Hora, Durštín, Fridman, Jurgov, Kacvín, Krempachy, Lapšanka, Nedeca, Nižné a Vyšné Lapše, Nová Belá, Repisko, Tribš)

*V roce 1924 se Československu vrátily obce Hladovka i Suchá Hora, výměnou za chaty Jurgova a Nižnej Lipnice.

Období 2. světové války

- **Mnichovský diktát** (29. září 1938) – od 1. října 1938 postoupeny Německu tzv. **sudetské oblasti**
- Berlín – listopad 1938: „**Protokol o stanovení hranic mezi novou Česko-Slovenskou republikou a Říší německou**“ (odmítnutí historické hranice, návrat k principu etnickému)
- **Sudetenland** (větší část zabraného území, centrum Liberec)
- **Žilinská dohoda**: 6. října 1938: autonomie Slovenska a Podkarpatské Rusi → vznik Česko-Slovenska
 - 14. března 1939 – vznik samostatného slovenského státu (+ obsazení Ostravska Německem)
 - 15. března 1939 – obsazení zbytku republiky Německem
 - 16. března 1939 – vyhlášení Protektorátu Čechy a Morava

Další smlouvy upravující státní hranice se sousedními státy

Německo:

- 1) Versailleská mírová smlouva (217/1921 Sb. z. a n.),
- 2) Smlouva mezi ČR a SRN o společných st. hranicích (266/1997 Sb.), tzv. Bonnská smlouva,
- 3) Smlouva mezi ČR a SRN o hraničním dokumentárním díle st. hranic (37/2002 Sb. m. s.),
- 4) Smlouva mezi ČR a SRN o změně hranic v prostoru dálničního mostu u Rozvadova (75/2005 Sb. m. s.).

Rakousko:

- 1) Saint-Germainská mírová smlouva (507/1921 Sb. z. a n.),
- 2) Úmluva mezi ČSR a Rakouskem o vedení st. hranice a souvisejících otázkách (zejména Valticko), 288/1922 Sb. m. s.,
- 3) Smlouva mezi ČSR a Rakouskem o úpravě právních poměrů na státní hranici (Hraniční statut), 139/1930 Sb. z. a n.,
- 4) Smlouva mezi ČSSR a Rakouskem o společných státních hranicích (tzv. Vídeňská smlouva, 95/1975 Sb.),
- 5) Smlouva mezi ČR a Rakouskem, kterou se mění a doplňuje Vídeňská smlouva (83/2004 Sb. m. s.),
- 6) Smlouva mezi ČR a Rakouskem o změnách průběhu společných státních hranic (85/2004 Sb. m. s.).

Polsko:

- 1) Smlouva mezi ČSR a PLR o konečném vytyčení státních hranic (23/1959 Sb.),
- 2) Smlouva mezi ČSSR a PLR o průběhu státních hranic v souvislosti s přezkoušením hranic na vodních tocích (126/1989 Sb.),
- 3) Smlouva mezi ČR a Polskou republikou o společných státních hranicích (tzv. Pražská smlouva, 181/1996 Sb.).

Slovensko:

- 1) Smlouva mezi ČR a SR o společných státních hranicích (tzv. Židlochovická smlouva, 246/1997 Sb.; doplnění ke sdělení o vyhlášení Židlochovické smlouvy viz č. 316/1999 Sb.).

Období po 2. světové válce - po roce 1993 – úpravy státní hranice se Slovenskem:

- Osada **U Sabotů** (nově původní historický název Šance) - z moravské obce Javorník od 25. července 1997 ke slovenské obci Vrbovce
- Osada **Sidónia** (nově Sidonie) - ze slovenské obce Horné Srnie od 25. července 1997 k městu Brumov-Bylnice
- rekreační oblast **Kasárna** (Kasárňa), 35 ha, historicky součást slovenské obce Makov - česká vláda se v letech 1994–2001 snažila tuto oblast získat výměnou za jinou

Hraniční přechody

Dne 21. prosince 2007 se Česká republika stala součástí schengenského prostoru a zrušila kontroly podél celé své pozemní hranice se sousedními státy. Hraniční kontroly zůstaly zachovány pouze na mezinárodních letištích a od 30. března 2008 i na nich odpadla povinnost absolvovat hraniční kontrolu v případě letů uvnitř rozšířeného schengenského prostoru, který v současné době tvoří kromě České republiky dalších 25 států.

Zrušení kontrol je vždy podmíněno zajištěním vysoké úrovně bezpečnosti. Z tohoto důvodu probíhalo v období let 2005-2007 tzv. schengenské hodnocení, jehož cílem bylo prověření připravenosti nových států na plné zapojení do schengenské spolupráce. Úspěšný výsledek tohoto hodnocení byl nutný pro jedhohlasný souhlas ostatních států s rozšířením schengenského prostoru o Českou republiku.

Schengenský prostor je prostor volného pohybu osob a stejně tak prostorem bezpečnosti a práva. Zrušené hraniční kontroly na vnitřních hranicích jsou nejviditelnějším, nikoliv však jediným znakem schengenské spolupráce. Členství v Schengenu znamená plné zapojení do schengenské spolupráce, která zahrnuje harmonizovaná pravidla týkající se ochrany vnějších hranic, vízových a konzulární záležitostí, policejní spolupráce i ochrany osobních údajů.

Mezi hlavní změny související se vstupem České republiky do Schengenu patří:

- **překračování pozemních hranic bez hraničních kontrol a bez zastavení:** hranice České republiky se sousedními státy je možné překračovat v jakémkoli místě a v jakoukoli denní či noční hodinu, tedy i mimo bývalé hraniční přechody a jejich provozní dobu. I nadále je však nutné dodržovat pravidla týkající se povinnosti prokázat v případě potřeby svou totožnost platným občanským průkazem nebo cestovním pasem během pobytu v jiném státě EU. Další omezení mohou vyplynout z důvodů ochrany přírody (omezení přechodu hranic v chráněných územích) a z důvodů ochrany soukromého majetku.
- **nové účinné nástroje pro potírání kriminality:** Schengen přinesl zintenzivnění spolupráce s policejními i justičními orgány ostatních schengenských států při předcházení, odhalování a stíhání trestných činů. Kromě výměny informací prostřednictvím Schengenského informačního systému (SIS) ke spolupráci přispívají společná kontaktní centra se sousedními státy, nasazování společných smíšených hlídek nebo přeshraniční sledování a pronásledování, které umožňují policejním orgánům jednoho státu za určitých podmínek pokračovat ve svých aktivitách i na území jiného státu (např. při pronásledování osoby podezřelé ze spáchání trestného činu).
- **využívání Schengenského informačního systému:** Již od 1. září 2007 mají příslušné české orgány přístup k Schengenskému informačnímu systému (SIS), jehož prostřednictvím sdílejí a vyměňují informace důležité pro zajištění bezpečnosti společného prostoru s orgány ostatních schengenských států. SIS obsahuje záznamy o vybraných kategoriích osob a věcí, mj. o nežádoucích státních příslušnících třetích zemí, kterým má být odepřen vstup a pobyt na území schengenského prostoru, o osobách hledaných za účelem zatčení či hledaných věcech (např. odcizené či ztracené doklady, automobily, stříelné zbraně, padělané bankovky a další).
- **zjednodušené cestování cizinců:** zastupitelské úřady ČR vydávají krátkodobá víza ve formě tzv. jednotných schengenských víz s platností pro celý schengenský prostor. Žadatelům ze třetích států podléhajícím vízové povinnosti tato víza umožňují cestovat téměř po celé Evropě s jedním vízem. Občané třetích zemí, kteří jsou držiteli platného povolení k dlouhodobému nebo trvalému pobytu na území ČR a kteří podléhají vízové povinnosti, už pro své krátkodobé cestování po Schengenu nepotřebují vízum – stačí jim platné české povolení k pobytu a platný cestovní pas.

Hraniční přechody ČR

(podle oddělení státních hranic odboru všeobecné správy MV ČR)

mezinárodní letiště s vnější hranicí (letištní hraniční přechody):

- celkem: 17
- Praha – Ruzyně, Brno-Tuřany, Ostrava – Mošnov, Benešov, České Budějovice, Hradec Králové, Karlovy Vary, Kunovice, Letňany, Liberec, Mnichovo Hradiště, Pardubice, Plzeň – Líně, Přerov, Roudnice, Vodochody, Vysoké Mýto

železniční hraniční přechody

- celkem: 34
- s Rakouskem (4): Břeclav- Hohenau, Znojmo – Retz, České Velenice – Gmünd, Horní Dvořiště – Summerau
- s Německem (12): Železná Ruda – Bayerisch Eisenstein, Česká Kubice – Furth im Wald, Cheb – Schirnding, Vojtanov – bad Brambach, Kraslice – Klingenthal, Potůčky – Johanngeorgenstadt, Vejprty – Bärenstein, Děčín- Bad Schandau, Rumburk – Ebersbach, Varnsdorf – Seifhennersdorf, Varnsdorf – Grossschönau, Hrádek nad Nisou - Zittau
- s Polskem (11): Frýdlant – Zawidów, Harrachov – Szklarska Poroba Górna, Královec – Lubawka, Meziměstí – Mieroszów, Lichkov – Miedzylesie, Mikulovice – Glucholazy, Jindřichov ve Slezsku – Glucholazy, Bohumín – Chalupki, Petrovice u Karviné – Zebrzydowice, Český Těšín – Cieszyn, Český Těšín – Cieszyn- Marklowice,
- se Slovenskem (7): Mosty u Jablunkova – Čadca, Horní Lideč – Lúky pod Makytou, Vlárský průmysk – Horné Srnie, Velká nad Veličkou – Vrbovce, Sutoměřice nad Moravou – Skalica, Hodonín – Holíč, Lanžhot - Kúty

Silniční hraniční přechody – největší (vjezd+výjezd)

- s Rakouskem:
 - Mikulov – Drassenhofen (20 %)
 - Dolní Dvořiště – Wulowitz
- s Německem:
 - Rozvadov – Waidhaus (10 %)
 - Pomezí nad Ohří – Schirnding (10 %)
- s Polskem
 - Český Těšín (vč. Chotěbuz) – Cieszyn (40 %)
 - Náchod – Kudova Slone (10 %)
- se Slovenskem
 - Břeclav – Kúty (25 %)
 - Horní Bečva – Makov (20 %)

Matematicko-geografická poloha ČR

Mezní souřadnice:

- jižní: **Vyšší Brod** (CK) – 48° 33'09'' s.š.
- severní: **Lobendava** (DC) – 51° 03'22'' s.š.
- západní: **Krásná** (CH) – 12° 05'33'' v.d.
- východní: **Bukovec** (FM) – 18° 51'33'' v.d.

Délka hranic:

- ČR-Německo: 810 km
- ČR-Polsko: 762 km
- ČR-Rakousko: 466 km
- ČR-Slovensko: 252 km

Euroregiony

Euroregiony jsou nadnárodním typem svazků či sdružení měst a obcí. Cílem euroregionu je podpora a realizace projektů odrážející všechny formy spolupráce mezi smluvními stranami. Hlavním důvodem zakládání takovýchto svazků je odstraňování nerovností mezi regiony na obou stranách hranice. Spolupráce zasahuje do všech oblastí života občanů na kulturní, sociální, hospodářské a infrastrukturní úrovni.

Sdružení měst a obcí v příhraničních částech ČR je zaměřené na přípravu a realizaci konkrétních návrhů projektů pro oživení území od poradenství při jejich přípravě a realizaci až po spoluúčasť na celostátních i mezinárodních programech. Euroregiony spolupracují také na tvorbě kalendáře společenských, kulturních a sportovních akcí konaných na území euroregionu a přispívají tak k užší spolupráci, podpoře cestovního ruchu a kulturním výměnám.

Euroregiony jsou přeshraniční sdružení obcí, ve kterých jsou zapojeny vždy alespoň dvě obce z nejméně dvou sousedících států. Oproti jiným formám přeshraniční spolupráce, se vyznačují komplexností svého zaměření. Věnují se různorodým oblastem, ve kterých je možné usilovat o odstranění negativních dopadů existence hranice na běžný život místních obyvatel. Mají v současné době relativně volnou právní úpravu, ale i přesto se významně podílí na přerozdělování prostředků Evropské unie na podporu regionální přeshraniční spolupráce (zejména projekty INTERREG). Euroregiony začaly vznikat již po druhé světové válce, zejména s ohledem na vytvoření nových hranic států a nezbytnosti spolupracovat a překonávat hraniční bariéry a také pokusit se snižovat efekt periférnosti polohy regionu. Prvním euroregionem byl v na hranicích Německa a Nizozemí euroregion Gronau (vznikl v roce 1958) a v současné době sdružuje města a okresy, které jsou organizovány ve třech regionálních sdruženích. V roce 1971 byla založena organizace Sdružení evropských příhraničních regionů (AEBR = Association of European Border Regions). Dalším mezníkem bylo podepsání dvou klíčových dokumentů: v roce 1980 Evropské rámcové úmluvy o přeshraniční spolupráci mezi územními celky a orgány (European Outline Convention on Transfrontier Cooperation) – dohoda podepsána v Madridu (v platnost vstoupila k 21. května 1981) a v roce 1984 Evropské charty hraničních a přeshraničních regionů (European Charter of Border and Cross-border Regions) – vstoupila v platnost 11. listopadu 1984.

První **euroregiony na území České republiky** vznikaly na počátku 90. let 20. století, bezprostředně po listopadu 1989. Hlavním motivem vzniku bylo přibližování se Evropské unii, a proto první euroregiony vznikaly při jižní a západní hranici České republiky, podél hranice s Rakouskem a Německem. Prvním partnerem se stalo Německo v historicky prvním euroregionu na našem území: euroregion Nisa. Rakousko se samostatnému zakládání euroregionů s českou stranou dlouho bránilo a i když první přeshraniční spolupráce byla navázána již v roce 1993 (společný euroregion s Německem, euroregion Šumava Německo, ČR, Rakousko), první samostatný euroregion s Rakouskem vznikl až v roce 1999 (euroregion Pomoraví). První euroregion s Polskem vznikl v roce 1996 (euroregion Glacensis) a Slovenskem v roce 2000 (euroregion Beskydy). Euroregiony s Polskem a Slovenskem vznikaly až poté, co bylo možné získat na aktivity finanční prostředky z programu PHARE CBC). Počátky přeshraniční spolupráce měly podobu vzájemných kontaktů a konzultací, často probíhajících velmi nepravidelně a relativně málo často.

V roce 1994 byl na česko-německé hranici zahájen program PHARE CBC, o rok později na území při česko-rakouské hranici. V roce 1999 přistoupily do programu zbylé regiony na česko-polské a česko-slovenské hranici. Zároveň vznikly tzv. trilaterální programy ČR-SRN-PL a ČR-Rak-PL. Za období 1994–2004 bylo pro ČR v rámci tohoto fondu vyčleněno přes 220 mil. EUR. Finanční prostředky v rámci tohoto programu byly rozdělovány pomocí Finančního memoranda. Z počátku byly prostředky alokovány na velké investiční projekty na podporu dopravní a technické infrastruktury, životního prostředí a vodního hospodářství. Od roku 1995 byly podporovány i malé neinvestiční projekty prostřednictvím Fondu malých projektů (od roku 1996 nesl název Společný fond malých projektů), a v letech 2002 a 2003 byla finančně podporována i grantová schémata.

Po vstupu ČR do EU byl program PHARE CBC nahrazen iniciativou INTERREG IIIA, která taktéž umožňovala využívat prostředků ze speciálních fondů.

V programovém období 2000–2006 byla podpora příhraničních regionů realizována pomocí Iniciativy Interreg III, která měla 3 části:

- **Interreg IIIA:** Jejím cílem byla přeshraniční spolupráce sousedních regionů na úrovni NUTS III podél vnitřních a vnějších hranic států.
- **Interreg IIIB:** Tato část sloužila pro podporu nadnárodní spolupráce, kdy každý stát náležel do určitého geograficky vymezeného území a jeho společného rozvoje. Např. Česká republika náležela do prostoru CADSES (Středoevropské, Jadranské, Podunajské a Jihovýchodní evropské území)
- **Interreg IIIC:** Cílem poslední části byla podpora meziregionální spolupráce mezi nepřímo sousedícími regiony EU. Jednalo se nejčastěji o projekty typu partnerství měst tzv. „town-twinning“.

Pro období 2000–2006 bylo nejvíce finančních prostředků alokováno na podporu části A, přeshraniční spolupráce. Iniciativa Interreg fungovala na principu adicionality (= je z části financována ze zdrojů EU a z části z finančních zdrojů zúčastněných zemí). Pro období 2007–2013 byla iniciativa Interreg III zcela asimilována do 3. cíle Evropská územní spolupráce programů regionální politiky (přeshraniční spolupráce, nadnárodní spolupráce, meziregionální spolupráce, Espon 2013, Interact II). V programovém období 2007–2013 je podpora přeshraniční, nadnárodní a regionální spolupráce realizována v rámci třetího cíle politiky soudržnosti EU, Evropská územní spolupráce. Tento cíl je financován z Evropského fondu regionálního rozvoje (ERDF) celkovou částkou 7,75 mld EUR, stálee zůstává jako hlavní podpora přeshraniční spolupráce, na kterou je alokováno nejvíce finančních prostředků (73,86%). Stále je aplikován princip adicionality (prostředky z ERDF mohou tvořit maximálně 85% z celkových způsobilých výdajů, zbylých 15% je financováno z dotací ze státního rozpočtu (v ČR max. 5%) a z vlastních zdrojů příjemce (v ČR min 10%). Pro podporu přeshraniční spolupráce byly Českou republikou a sousedícími státy vypracovány operační programy pro českou stranu je vyčleněno celkem 351,59 mil. EUR.

V roce 2001 byla v ČR založena **Asociace euroregionů v České republice**, jako zájmové sdružení právnických osob založené po vzoru AEBR. Členství v asociaci je dobrovolné, členem se může stát každý euroregion, případně jiný subjekt, který nese znaky euroregionu, sídlí v České republice a je zapojen do přeshraniční spolupráce. Orgány asociace tvoří Rada Asociace, Předseda Asociace, Generální sekretář Asociace a Sekretář Asociace.

Hlavními cíly Asociace jsou:

- koordinace přeshraniční spolupráce v České republice
- ochrana zájmů euroregionů České republiky
- předávání informací o procesu evropské integrace a financování přeshraniční spolupráce
- vytváření společných stanovisek využitelných pro řešení konkrétních problémů v oblasti přeshraniční spolupráce
- koordinace činností euroregionů ve vztahu k Asociaci evropských hraničních regionů (AGEG) a všem třetím subjektům

Tab.: Přehled euroregionů na území České republiky

Poř.	Euroregion	Počet obcí celkem**	Vznik	Okresy****	Sousední stát
1.	Neisse/Nisa/Nysa	124	21. 12. 1991	LB* , JN, SM, DC (část), CL	D, PL
2.	Elbe/Labe	184	24. 6. 1992	UL , LT, DC (část), TP (část)	D
3.	Krušnohoří/Erzgebirge	72	říjen 1992	MO , CV, LN, TP (část)	D
4.	Egrensis	70	3. 2. 1993	KV, CH , SO, TC	D
5.	Šumava/Bayerischer Wald/Mühlviertel	276	20. 9. 1993	DO, KT, PR, CK	D, A
6.	Glacensis	65	5. 12. 1996	TU, RK , UO, SU, JE, HK	PL
7.	Praděd/Pradziad	72 + 34	2. 7. 1997	BR (část), JE / Moravský Beroun	PL
8.	Těšínské Slezsko/Sląsk Cieszyński	59	22. 4. 1998	KA (část), FM (část) / Třinec	PL
9.	Silesia	43	20. 9. 1998	OP , BR (část), NJ (část)	PL
10.	Beskydy/Beskidy	133	9. 6. 2000	FM , KA	PL, SK
11.	Pomoraví****	58 +	23. 6. 1999	HO, ZN, BV, Břeclav, Třebíč	SK, A
12.	Euroregion Silva Nortica	334	28. 5. 2002	CB, JI, JH, PI, TA	A
13.	Bílé Karpaty/Biele Karpaty		30. 7. 2000	ZL , UH, VS, Kroměříž	SK

*) Tučně vyznačená města, resp. zkratky SPZ, označují sídla na české straně euroregionů

***) Stav k 31. prosinci 2013 (podle webových stránek euroregionů)počet obcí v ČR + počet obcí v sousední zemi)

****) Tento euroregion některé publikace označují jako Jižní Moravu-Západne Slovensko-Weinviertel

*****) Členem žádného ze stávajících euroregionů nejsou všechny obce okresu. (Členství v euroregionu vzniká zaplacením příspěvků.)